

Spis treści

Wstęp	11
-----------------	----

CZEŚĆ PIERWSZA: ROZWÓJ W OKRESIE ADOLESCENCJI A PODEJMOWANIE ZACHOWAŃ RYZYKOWNYCH PRZEZ MŁODZIEŻ

ROZDZIAŁ 1

Rozwój w okresie adolescencji: młodzież między szansami a ryzykiem . . .	23
1.1. Kontekst rozwoju i środowisko rozwoju współczesnej młodzieży . . .	26
1.1.1. Kontekst wewnętrzny (biologiczny) rozwoju młodzieży . . .	28
1.1.2. Kontekst zewnętrzny (fizyczny i społeczno-kulturowy) rozwoju młodzieży	31
1.2. Rozwój społeczny w okresie adolescencji	35
1.3. Rozwój psychiczny w okresie adolescencji	39
1.4. Wybrane konteksty teoretyczne rozumienia zachowań ryzykownych młodzieży	45
1.5. Czynniki ryzyka i czynniki chroniące w rozwoju młodzieży	58
1.6. Realizacja zadań rozwojowych a zachowania ryzykowne młodzieży	72

ROZDZIAŁ 2

Zachowania ryzykowne współczesnej młodzieży	86
2.1. Zachowania ryzykowne młodzieży jako element stylu życia	87
2.2. Zachowania ryzykowne w obszarze używania substancji psychoaktywnych przez młodzież	91
2.2.1. Charakterystyka i rozpowszechnienie używania substancji psychoaktywnych przez młodzież	91
2.2.2. Czynniki chroniące i czynniki ryzyka używania substancji psychoaktywnych przez młodzież	100
2.3. Zachowania ryzykowne w obszarze zachowań przestępczych i agresji młodzieży	109
2.3.1. Charakterystyka i rozpowszechnienie zachowań przestępczych i agresji młodzieży	109
2.3.2. Czynniki chroniące i czynniki ryzyka zachowań przestępczych i agresji młodzieży	115
2.4. Ryzykowne zachowania seksualne młodzieży	124
2.4.1. Charakterystyka i rozpowszechnienie ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży	124
2.4.2. Czynniki chroniące i czynniki ryzyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży	128

ROZDZIAŁ 3

Profilaktyka zachowań ryzykownych młodzieży	134
3.1. Profilaktyka zachowań ryzykownych jako forma pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla młodzieży: od teorii i badań (<i>evidence-based practice</i>) do praktyki	134
3.2. Diagnozowanie poziomu ryzyka w profilaktyce zachowań ryzykownych młodzieży	140
3.3. Rozwój profilaktyki a przeciwdziałanie zachowaniom ryzykownym młodzieży	144
3.4. Profilaktyka używania substancji psychoaktywnych przez młodzież	154
3.5. Profilaktyka zachowań agresywnych i przestępczości młodzieży	161
3.6. Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży	165

CZEŚĆ DRUGA: ZACHOWANIA RYZYKOWNE WSPÓŁCZESNEJ MŁODZIEŻY GIMNAZJALNEJ; PERSPEKTYWA WYCHOWAWCZYŃ I WYCHOWAWCÓW ORAZ SOCJOTERAPEUTEK I SOCJOTERAPEUTÓW

ROZDZIAŁ 4

Podstawy metodologiczne badań własnych	173
4.1. Zbiorowe studium przypadku w badaniach jakościowych	176
4.2. Cel badania i problemy badawcze	179
4.3. Dobór próby	181
4.4. Ogólny plan badań, etyka, metody badawcze	187

ROZDZIAŁ 5

Postrzeganie współczesnej młodzieży przez wychowawczynie i wychowawców oraz socjoterapeutki i socjoterapeutów	195
5.1. Refleksje o nastolatkach poznających świat i poszukujących kontaktu z drugim człowiekiem	195
5.2. Refleksje o nastolatkach w rzeczywistości wirtualnej	206
5.3. Refleksje o nastolatkach w oczach innych	218
5.4. Interpretacja wyników i wnioski: tożsamość (wirtualna, stereotypowa, eksplorująca i relacyjna) współczesnej młodzieży	227

ROZDZIAŁ 6

Postrzeganie okresu adolescencji przez wychowawczynie i wychowawców oraz socjoterapeutki i socjoterapeutów	232
6.1. Adolescencja jako czas trudny i fascynujący	232
6.2. Zadania rozwojowe w obszarze edukacji, własnej tożsamości i relacji z innymi	244
6.3. Relacje społeczne jako główne źródło ochrony w rozwoju młodzieży	262
6.4. Relacje społeczne jako główne źródło ryzyka w rozwoju młodzieży	281
6.5. Interpretacja wyników i wnioski: zadania rozwojowe, ryzyko i ochrona w okresie adolescencji	305

ROZDZIAŁ 7

Postrzeganie zachowań ryzykownych młodzieży przez wychowawczyń i wychowawców oraz socjoterapeutki i socjoterapeutów	311
7.1. Rozpowszechnienie zachowań ryzykownych	311
7.2. Używanie substancji psychoaktywnych jako zachowania ryzykow- ne młodzieży	318
7.3. Zachowania agresywne jako zachowania ryzykowne młodzieży . .	329
7.4. Zachowania seksualne jako zachowania ryzykowne młodzieży . .	342
7.5. Inne zachowania ryzykowne młodzieży	358
7.6. Indywidualne oraz społeczne (skierowane do rówieśników i do do- rosłych) funkcje zachowań ryzykownych	365
7.7. Interpretacja wyników i wnioski: ryzykowne zachowania eksplora- cyjne, kryzysowe, unikające oraz deficytowe	385

ROZDZIAŁ 8

Profilaktyka zachowań ryzykownych młodzieży w perspektywie wycho- wawczyń i wychowawców oraz socjoterapeutek i socjoterapeutów	397
8.1. Postrzeganie własnej roli i roli instytucji w profilaktyce zachowań ryzykownych	398
8.2. Skuteczna profilaktyka zachowań ryzykownych młodzieży: postu- laty i bariery	424
8.3. Interpretacja wyników i wnioski: profilaktyka w szkole i jako ele- ment socjoterapii	438

ROZDZIAŁ 9

Podsumowanie: zachowania ryzykowne współczesnej młodzieży gimna- zjalnej na tle zmian okresu adolescencji	441
Zakończenie	449
Bibliografia	453
Risk behaviour among young people today. A theoretical-empirical study (summary)	479